

11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

12. Селіванова О. О. Методи дослідження тексту в сучасній лінгвістиці [Електронний ресурс] / О. О. Селіванова. – Режим доступу : <http://www.selivanova.net/ru/publications/>

Денисова А.

– аспірантка кафедри загального мовознавства та слов'янської філології факультету філології та соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету
УДК 81'374:001.8:159.931/.936

**ЛІНГВІСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ
ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІДЧУТТІВ ЛЮДИНИ**

У статті розглянуто основні підходи до вивчення загальнонаукових та специфічних методів дослідження. Проаналізовано основні лінгвістичні методи, які використовуються для аналізу фразеологічних одиниць в українській, англійській та французькій мовах.

Ключові слова: метод, загальнонаукові, лінгвістичні методи дослідження, фразеологічні одиниці.

Денисова А.

– аспірантка кафедри общего языкознания и славянской филологии факультета филологии и социальных коммуникаций Бердянского государственного педагогического университета

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ, ОБОЗНАЧАЮЩИХ ОЩУЩЕНИЯ
ЧЕЛОВЕКА**

В статье рассмотрены основные подходы к изучению общенаучных и специфических методов исследования. Проанализированы основные лингвистические методы, которые используются для анализа фразеологических единиц в украинском, английском и французском языках.

Ключевые слова: метод, общенаучные, лингвистические методы исследования, фразеологические единицы.

Denysova A.

– Post-graduate student, Department of General Linguistics and Slavonic Philology, Faculty of Philology and Social Communications, Berdiansk State Teachers' Training University

**LINGUISTIC METHODS OF RESEARCHING OF
PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN FEELINGS**

In the article there have been considered the main approachers to study of general, scientific and specific methods of research. The main linguistic methods used for the analysis of phraseological units in Ukrainian, English and French languages have been analysed.

Key words: method, general and scientific methods of research, phraseological units.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістична наука характеризується антропоцентричною парадигмою, у межах якої безсумнівний інтерес викликає дослідження фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини, що розглядаються в межах пізнавальної діяльності суб'єкта. Фразеологічні одиниці характеризуються великою різноманітністю структури та семантики, сферою та джерелами формування. Незважаючи на всю різнобічність вивчення фразеологізмів, ця галузь лінгвістичних досліджень продовжує викликати інтерес учених. Поза увагою дослідників поки що залишається низка проблемних питань, пов'язаних з методами дослідження цих стійких виразів. Тому *актуальним* вбачаємо розгляд лінгвістичних методів, які використовуються під час дослідження фразеологічних одиниць антропоцентричної спрямованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фразеологізми, об'єктом вивчення яких є орієнтованість на людину, є предметом дослідження багатьох учених. **Методологічний аспект** вивчення цих одиниць висвітлюється у працях таких дослідників, як Ш. Баллі (метод семантичної ідентифікації), М. Алефіренко (порівняльно-зіставний метод), Н. Амосова (контекстологічний метод), В. Архангельський (варіаційний метод), В. Жуков (метод фразеологічної аплікації), О. Кунін (метод фразеологічної ідентифікації), Ю. Прадід, В. Ужченко (метод ідеографічного аналізу) та ін.

Мета дослідження – проаналізувати лінгвістичні методи дослідження фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини в українській, англійській та французькій мовах.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

а) здійснити огляд теоретичних праць, присвячених вивченню лінгвістичних методів;

б) проаналізувати методи та прийоми дослідження фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини.

Виклад основного матеріалу. Проблема наукових методів є однією з найважливіших і водночас недостатньо розробленою в сучасній лінгвістиці. Для дослідження мовних явищ використовуються як загальнонаукові, так і специфічні (лінгвістичні) методи. Розглянемо як вони класифікуються в науковій літературі.

У «Словнику української мови» знаходимо таке визначення методу – по-перше, це спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя, по-друге, це прийом або система прийомів, що застосовується в будь-якій галузі діяльності [11, с. 692]. О. Селіванова під методом розуміє “спосіб організації пізнавальної й

дослідницької діяльності науковця з метою вивчення явищ і закономірностей певного об'єкта науки”, а також “систему процедур вивчення об'єкта дослідження та / або перевірки отриманих результатів” [10, с. 339].

Зважаючи на широке й вузьке тлумачення методу, в мовознавстві вони диференціюються на загальні, до яких належать спостереження, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз, синтез, таксономія, порівняння, формалізація, ідеалізація, експеримент, фальсифікація й моделювання; та лінгвістичні, що є спеціальними методами й мають власну специфіку [10, с.339–340].

На думку М. Алефіренка, метод у лінгвістиці – це сукупність дослідницьких прийомів, методик і операцій, що використовуються для досягнення дослідницьких завдань відповідно до певної лінгвістичної теорії і принципів (методології) пізнання” [1, с. 395]. О. Ахманова подає таке визначення лінгвістичних методів – це сукупність прийомів, які використовуються в дослідженні мови [5, с. 232]. Це визначення й буде робочим у нашій розвідці.

Оскільки фразеологічна одиниця є поняттям, яке набагато складніше пояснити, ніж слово, то для цілісного дослідження матеріалу і підвищення результативності аналізу цих стійких сполук, на нашу думку, необхідно використовувати певні лінгвістичні методи. Саме на них і зупинимось.

Метод вивчення фразеологічних одиниць уперше запропонувала Н. Амосова, яка розробила **контекстологічний** метод дослідження цих стійких сполук. На її думку, фразеологізми слід вивчати синхронно, а при виборі методу необхідно виходити зі специфіки конкретної мови. Ознакою фразеологізму Н. Амосова висуває контекстуальну взаємодію слів у їх сполученнях залежно від типу контексту – змінного, де вказівний мінімум має більшу або меншу кількість варіацій у межах одного семантичного оточення, чи постійного, під яким розуміється фіксоване сполучення слів, де варіації компонентів виключені, або максимально обмежені [2, с. 28].

Я. Баран одним з найважливіших моментів у процесі вивчення фразеології вважає метод дослідження. На його думку, це засіб вичленування одиниць дослідження, виявлення тих диференційних ознак, які допомагають відмежувати фразеологічні одиниці від усього загалу нефразеологічних сполук. Метод – це знаряддя виявлення природи стійких виразів, що дозволяє визначити об'єкт дослідження і встановити межу фразеології [6, с. 33].

Найпоширенішим методом у нашому дослідженні є **описовий**. Він являє собою сукупність процедур інвентаризації, таксономії й інтерпретації досліджуваних мовних явищ на певному етапі розвитку мови (у синхронії) [10, с. 433]. Використовуючи його, шляхом

суцільної вибірки із лексикографічних, фразеологічних джерел, словників прислів'їв і приказок, крилатих виразів нами були відібрані фразеологічні одиниці на позначення відчуттів людини в українській, англійській та французькій мовах, описані їхні семантичні та структурні особливості, виявлені спільні та відмінні риси між стійкими сполуками різносистемних мов.

Оскільки фразеологічний корпус нашого дослідження становлять одиниці трьох неспоріднених мов, то слідом за В. Аракіним одним з найголовніших методів лінгвістичного дослідження вважаємо **зіставний**. Його сутність полягає в знаходженні і визначенні явищ і фактів ряду мов, що мають тотожні функції, незалежно від того, чи є мови, які зіставляються, генетично спорідненими чи ні [3]. Зіставний метод дає можливість встановити не тільки факти і явища, які мають аналогічні функції в зіставляваних мовах, а й визначити те місце, яке вони займають у своїй мікросистемі. У нашій розвідці цей метод дослідження спрямований на зіставлення однієї мови з іншою з метою з'ясування їхніх специфічних особливостей.

Зіставно-типологічний метод використовується у нашій розвідці для виявлення ізоморфних та аломорфних характеристик в ідеографічній структурі семантичного макрополя фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини у вищезазначених мовах.

За допомогою **варіаційного методу**, запропонованого В. Архангельським, здійснено підхід до фразеології як до системи мови та виявлено реальні варіації фразеологічних одиниць; вивчено особливості їхніх компонентів, виокремлено фразеологічний рівень мовної структури [4, с. 10–12].

Одним з різновидів лінгвістичних методів є метод **фразеологічної ідентифікації**. Він уперше запропонований О. Куніним і служить для виявлення фразеологічності того чи іншого сполучення слів та приналежністю його до ідіом, встановлення тотожностей слів і синтаксичних конструкцій, які утворюють фразеологізми, з їхніми вільними аналогами. Цей метод заснований на різних типах фразеологічних значень, співвідношенні елементів до всієї структури, а також допомагає виокремлювати фразеологізми серед складних слів та словосполучень [8]. Використовуючи цей метод дослідження, з усього загалу фразеологічних одиниць української, англійської та французької мов нами виокремлені стійкі сполуки, які становлять ядро фразеологічного корпусу, тобто ідіоми, та фразеологічні сполучення, які балансують на його периферії.

На виникнення **структурного** методу значний вплив мали розробки синхронічно-структурного підходу до дослідження мови в наукових працях Ф. де Соссюра, І. Бодуєна де Куртене,

О. Есперсена, П. Фортунатова, Р. Якобсона, Є. Поливанова, А. Мартіне, Дж. Фьорса та ін. В основі цього методу лежить синхронний аналіз мовних явищ як варіантів складників цілісної системи мови – інваріантів, які перебувають у жорстко детермінованій внутрішній ієрархії відношень [10, с. 588].

У запропонованому дослідженні використання **методу компонентного аналізу** дозволяє глибше проникнути в семантичну структуру фразеологічних одиниць, виокремити їхні складові компоненти, виявити синонімічні, омонімічні ряди та антонімічні пари.

В. Жуков під методом **фразеологічної аплікації** визначає процес нашарування фразеологізму на вільне словосполучення того ж лексичного складу, або співвідношення загального значення фразеологізму з системою значень слів вільного вживання, якщо не можна утворити відповідного вільного словосполучення [7, с. 17]. За допомогою цього методу нами визначено межу фразеології, виявлено варіантні властивості фразеологізмів, а також ступінь їхньої семантичної цілісності.

Метод **ідеографічного** аналізу, який лежить в основі дослідження таких науковців, як Ю. Прадід та В. Ужченко, використано в нашому дослідженні з метою виокремлення тематичних полів і груп, семантичних, варіантно-синонімічних груп [9; 12]. Перевагами цього методу є можливість узагальнення і класифікації усього фразеологічного фонду за тематикою. Використання цього методу дає змогу укладати фразеологічні словники, об'єднані за певним тематичним принципом.

Метод **лексикографічного та фразеографічного аналізу** дає змогу порівняти експлікації значень досліджуваних мовних одиниць у словниках, виданих у різні періоди, з метою верифікації їхньої семантики, а також підтвердження факту існування структурних і семантичних видозмін фразеологічних одиниць.

За допомогою **статистичного** методу нами виявлені кількісні показники фразеологічних одиниць за різними класифікаційними схемами.

Висновки. Таким чином, для отримання достовірних результатів дослідження, необхідно застосовувати комплекс методів, що дасть змогу всебічно проаналізувати та систематизувати стійкі сполуки, виявити спільні та відмінні риси між ними.

Перспективи подальших пошуків вбачаємо в детальному вивченні загальнонаукових методів дослідження фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини в українській, англійській та французькій мовах.

Література

1. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке : учеб. пособ. / Н. Ф. Алефиренко. – М., 2005. – 395 с.
2. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Ленинград : изд-во Ленинградского ун-та, 1963. – 204 с.
3. Аракин В. Д. Типология языков и проблема методического прогнозирования / В. Д. Аракин. – М. : Высш. шк., 1989. – 259 с.
4. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке / В. Л. Архангельский // Основы теории устойчивых фраз и проблемы общей фразеологии. – Ростов н/Д : Изд-во Рост. ун-та, 1964. – 316 с.
5. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М., 1966. – С. 232.
6. Баран Я. А. Фразеологія : знакові величини : навч. посіб. для студ. фак. іноз. мов / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 256 с.
7. Жуков В. Изучение фразеологии в отечественном языкознании последних лет / В. Жуков // Вопросы языкознания. – 1967. – № 5. – С. 16–21.
8. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1996. – 381с.
9. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень) [Текст] / Ю. Ф. Прадід. – К. : Сімферополь, 1997. – 252 с.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
11. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4. – С. 692.
12. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія : монографія / В. Д. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 362 с.